

Sygn. akt III AUa 1155/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Iwona Szybka

Sędziowie: SSA Beata Michalska

SSA Joanna Baranowska (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Joanna Sztuka

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 17 grudnia 2015 r. w Ł.

sprawy **A. K. i H. P.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.**

o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 15 kwietnia 2015 r. sygn. akt VIII U 744/14

1. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie;

2. zasądza od A. K. i H. P. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. kwotę po 18 0 (sto osiemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje .

Sygn. akt III AUa 1155/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2015r. Sąd Okręgowy w Łodzi zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. z 20 stycznia 2014r. i stwierdził, że A. K. podlega od 19 sierpnia 2013r. ubezpieczeniom społecznym, tj. emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu, jako pracownik w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej (...) H. P..

Rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji zapadło w następującym stanie faktycznym:

H. P. prowadzi działalność gospodarczą pod nazwą (...) od sierpnia 2004 r.; zatrudnia pielęgniarki świadczące usługi w szkołach w przedmiocie medycyny szkolnej.

A. K. ma wykształcenie wyższe, uzyskała w 2013r. tytuł licencjata na (...), na kierunku informatyka w zarządzaniu.

W dniu 19 sierpnia 2013 r. pomiędzy Niepublicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej (...) H. P. a A. K. została zawarta umowa o pracę na czas określony od 19 sierpnia 2013r. do 31 grudnia 2014r. na stanowisko pracownika administracyjnego w wymiarze pełnego etatu. Wynagrodzenie zostało określone jako 3000 zł brutto płacy zasadniczej

a miejsce wykonywania pracy jako Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (...) w Ł.. W imieniu płatnika składek umowę podpisał kierownik administracyjny M. K..

Zgodnie z otrzymanym zakresem obowiązków A. K. miała wykonywać obowiązki związane z prowadzeniem dokumentacji osobowej uczniów szkół w ramach programu mMedica poprzez: uzupełnianie nowych danych i wycofywanie już nieaktualnych, przeprowadzanie importu deklaracji do Narodowy Fundusz Zdrowia do dnia 7 każdego miesiąca, importowanie danych przekazywanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia do Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (...), generowanie aktualizacji importowanych deklaracji i sprawdzanie ich ze stanem rzeczywistym w szkołach, generowanie rachunków i przekazywanie ich wraz z załącznikami do Narodowego Funduszu Zdrowia, wprowadzanie zmian w programie w ramach zmian harmonogramów i personelu, kontrolowanie aktualizacji programu i w razie konieczności dopilnowanie przeprowadzenia aktualizacji, sprawdzanie odrzuconych deklaracji i w przypadku nieprawidłowych danych wprowadzanie rachunków korygujących, prowadzenie innych czynności wynikających z programu mMedica; obsługa Portalu Świadczeniodawcy poprzez: wprowadzanie zmian w komórkach organizacyjnych, wprowadzanie nowych komórek organizacyjnych i przesyłanie do Narodowego Funduszu Zdrowia wniosków o aneksy do umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia, pobieranie aktualizacji umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia; przygotowanie Zakładu do wprowadzenia elektronicznej dokumentacji medycznej oraz opracowanie programu informatyzacji (...) i szkoleń pracowników w zakresie nowego systemu prowadzenia dokumentacji medycznej gabinetów medycyny szkolnej.

A. K. została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych z dniem 19 sierpnia 2013r. Sporządzona została dokumentacja osobowa i płacowa ubezpieczonej. A. K. poddała się badaniom lekarskim przed przystąpieniem do pracy, w których nie stwierdzono przeciwwskazań do podjęcia pracy na stanowisku pracownika administracyjnego. Ubezpieczona odbyła szkolenie BHP od 19 do 21 sierpnia 2013r.

H. P. upoważniła A. K. do dostępu do danych osobowych i historii choroby uczniów szkół podlegających opiece Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej (...) w związku z umową z Narodowym Funduszem Zdrowia, a także do ich przetwarzania w zakresie niezbędnym do realizacji przydzielonych obowiązków służbowych.

A. K. wykonywała polecenia H. P. i kierownika administracyjnego M. K.. Miała stałe godziny pracy, pracowała 8 godzin dziennie od 8.00 do 16.00 w siedzibie firmy.

Od 11 września 2013r. A. K. stała się niezdolna do pracy z powodu choroby przypadającej w okresie ciąży.

A. K. urodziła dziecko 13 grudnia 2013r. Na urlopie macierzyńskim, a następnie na urlopie rodzicielskim przebywała do 30 września 2014r.

Od 1 października 2014r. do 31 grudnia 2014r. A. K. w ramach korzystania z urlopu rodzicielskiego pracowała w wymiarze ½ etatu. Od 2 stycznia 2015r. ubezpieczona nadal pracuje w (...) w pełnym wymiarze czasu pracy na podstawie umowy o pracę zawartej na czas określony od 2 stycznia 2015r. do 31 grudnia 2017r. na stanowisku pracownika administracyjnego – informatyka za wynagrodzeniem 3 000 zł brutto.

H. P. upoważniła A. K. do reprezentowania firmy (...) z Oddziale Narodowego Funduszu Zdrowia. W ramach tego upoważnienia A. K. sporządziła i podpisała szereg pism w imieniu (...) kierowanych do NFZ-u.

W trakcie choroby ubezpieczonej i przebywania na urlopie macierzyńskim i rodzicielskim nikt nie został zatrudniony na jej miejsce. Jej obowiązki przejęła H. P., M. K. oraz P. P..

W 2012 r. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (...) uzyskał przychody w wysokości 713.886,44 zł, a dochód w wysokości 302.455,54 zł, zaś w 2013r. 783.501,15 zł przychodu, a dochodu 381.842,60 zł.

Oceniając zebrany w sprawie materiał dowodowy Sąd Okręgowy dał wiarę zeznaniom odwołującej, płatnika składek i świadka, w których wskazali na realność zawartej umowy o pracę oraz faktyczne świadczenie pracy przez odwołującą. Zdaniem Sądu zeznania świadków – osób współpracujących z odwołującą w spornym okresie, które są jasne,

logiczne, niesprzeczne i wzajemnie się uzupełniające oraz zgromadzone dowody z dokumentów dają podstawę do przyjęcia, że rzeczywista wola stron przedmiotowej umowy o pracę odpowiadała treści ich oświadczeń, a zamiarem ich było nawiązanie stosunku pracy, a nie jedynie skonstruowanie dla odwołującej warunków określających jej status jako pracownika w celu uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego w postaci zasiłku chorobowego i zasiłku macierzyńskiego.

W konsekwencji powyższych ustaleń i wniosków Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołanie jest zasadne, albowiem zawarta w dniu 19 sierpnia 2013r. pomiędzy A. K. i (...) H. P. umowa o pracę nie była umową pozorną i jako taka jest ważna w świetle art. 83 k.c. i art. 58 k.c. Zatrudnienie A. K. nie było jedynie podyktowane umożliwieniem jej skorzystania ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Tym samym A. K. spełniała warunki do objęcia ubezpieczeniami społecznymi pracowników w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 205 z 2009r., poz. 1585 – tekst jednolity ze zm.), od 19 sierpnia 2013r., bowiem była osobą pozostającą w stosunku pracy zgodnie z art. 8 ust. 1 tej ustawy.

W apelacji organ rentowy zaskarżył ten wyrok w całości, zarzucając mu:

- 1) naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 233 k.p.c. polegające na braku wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz naruszeniu reguł swobodnej oceny dowodów skutkujące sprzecznością istotnych ustaleń Sądu z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym;
- 2) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 6 ust. 1 pkt 8, art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 13 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2013r., poz. 1442 – tekst jedn. z późn. zm.), poprzez ich niewłaściwe zastosowanie będące konsekwencją wadliwego uznania, że ubezpieczona wykonywała na rzecz przedsiębiorstwa zainteresowanej umowę o pracę w rozumieniu przepisów art. 22 k.p.

Wskazując na wyżej wymienione zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu apelacji skarżący podniósł, że dokument potwierdzający fakt zawarcia umowy o pracę z ubezpieczoną został podpisany w imieniu przedsiębiorstwa (...) przez osobę, która była co najmniej od 1 sierpnia 2013r. nieobecna w pracy. Wynagrodzenie ubezpieczonej zostało w tej umowie określone jako suma prawie dwukrotnie wyższa niż wynagrodzenie osoby, którą ubezpieczona miała jakoby zastąpić w przedsiębiorstwie. Nie ma dowodów na to, aby ubezpieczona rzeczywiście wykonywała pracę na rzecz przedsiębiorstwa, mimo że z bezwzględnie obowiązujących przepisów ustawy o ochronie danych osobowych wynika, iż dokonywanie czynności, które zakresem obowiązków zostały powierzone ubezpieczonej, jest dopuszczalne tylko przy zachowaniu ustawowych wymogów w zakresie dokumentowania tego kto i kiedy wprowadza jakie dane osobowe do systemu, a także kiedy i komu je przekazuje.

Zdaniem skarżącego, zamiarem płatniczki składek nie było rzeczywiste powierzenie ubezpieczonej zadań z zakresu obsługi programów informatycznych, gdyż nie dokonała ona wymaganych prawem czynności niezbędnych do tego, aby ubezpieczona miała realne możliwości przetwarzać dane osobowe, a także prowadzić wymianę danych z NFZ. Zawierając kwestionowaną umowę o pracę strony wiedziały, że ubezpieczona nie będzie mogła jej realnie wykonywać w zakresie obowiązku wdrożenia projektu elektronicznej dokumentacji medycznej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego znajduje uzasadnione podstawy i podlega uwzględnieniu. Spór w niniejszej sprawie dotyczył ważności umowy o pracę zawartej w dniu 19 sierpnia 2013r., między A. K. a H. P. prowadzącą Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (...) w Ł., sprowadzający się do określenia, czy strony zawarły pozorną umowę o pracę nie rodzącą obowiązku ubezpieczenia społecznego, czy też zawarły rzeczywiście wykonywaną umowę stanowiącą tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Organ rentowy stanął na stanowisku, iż podpisanie przez strony umowy o pracę i zgłoszenie z tego tytułu zatrudnienia A. K. do ubezpieczeń społecznych miało jedynie na celu uzyskanie

świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Stanowiska Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie potwierdził Sąd Okręgowy, który w uzasadnieniu swego wyroku stwierdził, że zebrany w sprawie materiał dowodowy i poczynione na jego podstawie ustalenia faktyczne nie dały podstaw do przyjęcia, iż sporna umowa o pracę została zawarta dla pozorów w rozumieniu art. 83 § 1 k.c., czy też była umową zmierzającą do obejścia prawa, co miałyby skutkować jej nieważnością w rozumieniu art. 58 § 1 k.c.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, rację ma apelujący organ rentowy podnosząc zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 233 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy bowiem dokonując oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego przekroczył granice zasady swobodnej oceny dowodów określonej w w/w przepisie. Ramy swobodnej oceny dowodów wyznaczone są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 1999 r. sygn. II UKN 685/98).

Przede wszystkim zauważyć należy, że z ustaleń Sądu pierwszej instancji w istocie wynika, iż pomiędzy odwołującymi doszło do formalnego aktu zawarcia umowy o pracę, ale umowa ta nie była faktycznie realizowana i strony w momencie jej zawierania nie zmierzały do jej realizacji. Wbrew twierdzeniom Sądu I instancji, powyższy fakt potwierdza zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, wskazujący na brak faktycznego wykonywania przez A. K. pracy administracyjnej. W okolicznościach faktycznych sprawy nie można zgodzić się z oceną Sądu pierwszej instancji, że umowa o pracę miała charakter realny, a strony nie łączył fikcyjny stosunek pracy. Takie stwierdzenie Sądu pierwszej instancji nie znajduje uzasadnienia zarówno w świetle art. 22 § 1 k.p., jak w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym.

Zarówno w judykaturze jak i w doktrynie ugruntowany jest pogląd, że nie podlega pracownikowi ubezpieczeniu społecznemu osoba, która zawarła umowę o pracę dla pozorów, a więc w sytuacji, gdy przy składaniu oświadczeń woli obie strony miały świadomość, że osoba ta, określona w umowie jako pracownik, nie będzie świadczyć pracy, a druga strona, określona w umowie jako pracodawca, nie będzie z tej pracy korzystać. Pozorność umowy wzajemnej w rozumieniu art. 83 § 1 k.c. występuje wówczas, gdy strony umowy składając oświadczenia woli nie zamierzają osiągnąć skutków, jakie prawo wiąże z wykonywaniem tej umowy. Przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem – art. 22 § 1 k.p. O tym, czy strony istotnie nawiązały umowę o pracę nie decyduje zatem formalne zawarcie (podpisanie) umowy nazwanej umową o pracę, lecz faktyczne i rzeczywiste realizowanie na jej podstawie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy – przede wszystkim świadczenie pracy przez pracownika z zamiarem wykonywania obowiązków pracowniczych, czyli świadczenie pracy podporządkowanej, w charakterze pracownika, w czasie i miejscu oznaczonym przez pracodawcę. Tym samym w odniesieniu do umowy o pracę pozorność polega na tym, że strony nie zamierzają osiągnąć skutków wynikających z tej umowy, a określonych w art. 22 k.p. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2008r., I UK 223/07, LEX nr 442836, wyrok z dnia 5 października 2006r., I UK 120/06, OSNP 2007/19-20/294, M. Raczkowski „Pozorność w umownych stosunkach pracy” Lexis-Nexis, W-wa 2010, s. 200-202).

A. K. będąc zatrudniona na stanowisku pracownika administracyjnego, miała świadczyć pracę w miejscu i czasie określonym przez pracodawcę, za którą miała otrzymywać określone w umowie wynagrodzenie. Odwołujące jednak nie wykazały, że codziennie w ściśle określonych godzinach i miejscu, w pełnym wymiarze czasu, świadczyła pracę na rzecz (...) w granicach powierzonych obowiązków i stanowiska. Odwołujące poza sprzecznymi zeznaniami co do zakresu obowiązków pracowniczych, jakie miałyby A. K. w spornym okresie wykonywać, czy obsługiwała program mMedica i informatyczny portal usług wykonywanych na rzecz NFZ, czy też uprawnień w sierpniu 2013r. do wprowadzania danych informatycznych nie miała, nie przedstawiły żadnych dowodów świadczących o wykonywaniu zatrudnienia przez A. K. od 19 sierpnia do 10 września 2013r. (od 11 września 2013r. do 12 grudnia 2013r. A. K. przebywała na zwolnieniu lekarskim, a następnie od 13 grudnia 2013r. na urlopie macierzyńskim). Nie sposób natomiast przyjąć, że o fakcie świadczenia pracy na rzecz płatnika miały świadczyć dokumenty w postaci listy płac oraz

listy obecności. Dokumenty te potwierdzają bowiem jedynie fakt formalnego ich sporządzenia i nie stanowią dowodu na faktyczne świadczenie pracy przez odwołującą.

Tytułem obowiązkowego ubezpieczenia, zarówno emerytalno - rentowego na podstawie art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jak i chorobowego na podstawie art. 11 ust. 1 tej ustawy, jest – zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy – pozostawanie w stosunku pracy. Do objęcia pracowniczym ubezpieczeniem społecznym nie może dojść zaś wtedy, gdy zgłoszenie do ubezpieczenia dotyczy osoby, która nie jest pracownikiem, a zgłoszenie to następuje po pozorem zatrudnienia.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w świetle ustaleń faktycznych poczynionych w niniejszej sprawie, istnieją podstawy do przyjęcia pozorności umowy o pracę, w rozumieniu art. 83 § 1 k.c., zawartej pomiędzy odwołującymi. Fakt, że oświadczenia stron umowy zawierają określone w art. 22 k.p. formalne elementy umowy o pracę, nie oznacza bowiem, że umowa ta jest ważna. Zgodnie z przepisem art. 83 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone drugiej stronie dla pozoru. Pozorność polega na tym, że strony nie zamierzają do wywołania określonych skutków prawnych – skutków pozornie złożonych oświadczeń woli. Celem wykazania nieważności umowy z powodu jej pozorności niezbędnym jest udowodnienie, że obie strony miały świadomość i zamiar nie wywoływania skutków prawnych określonych w składanych oświadczeniach woli. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wykazał pozorność spornej umowy o pracę. Trafnie wskazał apelujący organ rentowy, że zatrudnienie A. K. nie było uzasadnione i podyktowane rzeczywistą potrzebą zaangażowania nowego pracownika. H. P. twierdziła, że konieczność zatrudnienia pracownika administracyjnego wynikała z potrzebny pilnego wdrożenia i obsługi skomplikowanego systemu informatycznego do rozliczeń z NFZ. Tymczasem w okresie przebywania przez odwołującą na zwolnieniu lekarskim i urlopie macierzyńskim płatnik składek nie zatrudnił nikogo na tym samym stanowisku, co ubezpieczona. W ocenie Sądu również wynagrodzenie odwołującej określone w umowie na 3.000 zł brutto było wygórowane i nieadekwatne do rodzaju powierzonych jej obowiązków, posiadanego stażu pracy, w szczególności, że P. P., syn H. P., uzyskiwał wynagrodzenie, na tym samym co ubezpieczona stanowisku pracownika biurowego w tym samym wymiarze czasu pracy pełnego etatu, w wysokości 2300 zł brutto miesięcznie do końca sierpnia 2013 r., a następnie od 1 września 2013r. w wysokości 200 zł brutto miesięcznie za 1/8 etatu, proporcjonalnie do kwoty minimalnego wynagrodzenia. Natomiast A. K. miał zarabiać tyle samo, co kierownik administracyjny M. K. jej bezpośredni przełożony.

Wobec powyższych okoliczności, zasadne jest stwierdzenie, że strony skonstruowały określoną sytuację prawną dla potrzeb uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Stronom spornej umowy o pracę przyświecał jedynie cel zapewnienia skarżącej wyższych świadczeń z ubezpieczeń społecznych, a czynności jakie podjęła wnioskodawczyni nie spełniają wymagań stosunku pracy. Celem zawarcia umowy nie było realizowanie stosunku pracy. Strony pozorowały zawarcie umowy o pracę i były zgodne co do tego, aby ich oświadczenia woli wywołały skutek tylko w zakresie objęcia ubezpieczeniem społecznym i uzyskaniem następnie świadczeń z tego ubezpieczenia.

Reasumując, łącząca strony umowa o pracę była w istocie umową pozorną i z mocy prawa nieważną, a to w myśl art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. Umowa ta jest nieważna także w świetle art. 58 § 2 k.c., jako sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Wprawdzie w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalil się pogląd, że cel zawarcia umowy o pracę w postaci uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego nie jest sprzeczny z ustawą (wyrok SN z dnia 4 sierpnia 2005 r. II UK 320/04), ale nie może to oznaczać akceptacji dla nagannych i nieobojętnych społecznie zachowań oraz korzystania ze swoich praw w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. W systemie ubezpieczeń społecznych obowiązuje zasada solidaryzmu. Polega ona na tym, że ubezpieczeni uiszczają do tego systemu wkład odpowiadający ich możliwościom. Tymczasem, działania stron zmierzały do tego, aby zminimalizować wysokość uiszczanych do tegoż systemu wpłat, w zamian uzyskując długotrwale wysokie świadczenia.

W tym stanie rzeczy, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. O kosztach postępowania - stosownie do jego wyników – orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 11 ust. 2 i § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. (Dz. U. z 2013r., poz. 490 tekst jedn. z późn. zm.) w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Przewodniczący: Sędziowie: